

**Мостепанюк Л.О.**, доцент кафедри кримінального права НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

## **УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕЯКИХ ВИДІВ ПОКАРАННЯ В ЗАКОНОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Тенденції щодо розширення сфери застосування покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, заслуговують лише позитивного схвалення, адже це викликано потребою гуманізації кримінальної відповідальності шляхом зменшення кількості судимих осіб і осіб, які позбавлятимуться волі.

Відомо, що застосування позбавлення волі в багатьох випадках не є відповідним до суспільної небезпеки чиненого злочину, часом при призначенні покарання не враховується соціальна характеристика особи та обставини вчинення злочину та призначення альтернативного виду покарання. Є безліч аргументів на користь незастосування покарання у вигляді позбавлення волі, а саме:

- економічні збитки, завдані державі, особою, яка відбуває покарання, не компенсуються, оскільки вона фізично позбавлена можливості заробити кошти та це зробити, перебуваючи у виправній установі;

- зростають видатки держави та утримання закладів позбавлення волі;

- у особи, яка відбуває покарання у вигляді позбавлення волі, втрачаються зв'язки з родиною, суспільством, натомість розвивається тюремна субкультура, яка в майбутньому може стати причиною рецидиву злочинів чи антисоціальної поведінки;

- втрачається здоров'я та розвиваються інфекційні хвороби;

- після звільнення особи з місць позбавлення волі їй складно працевлаштуватись.

Тому наявність у Верховній Раді України законопроектів щодо гуманізації кримінальної відповідальності і розширення сфери застосування покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, свідчать про правильні кроки законодавця стосовно

реформування кримінальної юстиції. Але, на жаль, не всі законопроекти «мають право на життя».

Так, законопроектом «Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо деяких злочинів, які караються штрафами)», реєстр. № 2677 від 02.04.2013 року передбачається внесення змін до КК щодо заміни покарання у вигляді позбавлення волі стягненням у вигляді штрафу. На думку його розробників, реалізація поданих змін призведе до зменшення кількості арештованих осіб, які утримуватимуться в умовах, що принижують їх честь та гідність та, крім цього, відбудеться значна економія державних коштів за рахунок зменшення видатків на утримання установ виконання покарань (через зменшення кількості покарань у вигляді арешту і обмеження волі) та з'являться додаткові надходження до Державного бюджету.

Як було зазначено вище, при загальній позитивній тенденції вказаних процесів щодо гуманізації кримінальної відповідальності, наданий законопроект не може бути прийнятим, так як суперечить багатьом принципам кримінального права і кримінальної відповідальності, побудований з порушенням правил логіки та законодавчої техніки. Так, законопроектом пропонується запровадження безальтернативних абсолютно визначених кримінально-правових санкцій, що повністю суперечить принципу індивідуалізації покарання, сприяє неврахуванню ступеня тяжкості і характеру суспільної небезпеки злочину. Відомо, що наявність альтернативних, та ще й відносно визначених кримінально-правових санкцій лише позитивно відображається на призначенні покарання винним особам. Отже, зменшення видів покарання в альтернативних санкціях і зведення їх фактично до одного покарання у виді штрафу суперечитиме принципу індивідуалізації покарання.

Крім того, у законопроекті спостерігається необґрунтована співзаміна видів покарання, побудована з порушенням законів логіки. Наприклад, санкція чинної ч. 4 ст. 158 КК передбачає покарання у виді обмеження волі до 3 років або позбавлення волі до 3 років. Законопроектом пропонується запровадження в даній

нормі покарання у виді штрафу в розмірі 500 неоподаткованих мінімумів доходів громадян. В той же час, ч. 5 даної статті на сьогодні передбачає покарання у виді обмеження волі до 2 років, а законопроект пропонує запровадити покарання у виді штрафу в розмірі 1000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян. А ч.10 ст. 158 КК передбачає покарання у виді обмеження волі до 5 років або позбавлення волі до 3 років. Законопроектом пропонується запровадження в даній нормі покарання у виді штрафу в розмірі 700 неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Виникає цілком обґрунтоване питання – чому спостерігається така невідповідність між існуючими розмірами покарання у виді обмеження волі і пропонованим штрафом? Дана законодавча ініціатива аж ніяк не говорить про правильність і доцільність її практичної реалізації!

Неодноразово в науковій літературі та дисертаційних дослідженнях вказувалося на встановлення логічно обґрунтованих моделей типових санкцій, в яких для всіх видів основних покарань пропонувалася градація на ступені суворості. Орловська Н.А. наводить так звані «ступені» для практично всіх видів покарання. На нашу думку, вказана пропозиція заслуговує на підтримку і повинна подібним чином стосуватися абсолютно всіх законопроектів, що стосуються зміни кримінально-правових санкцій у чинному КК. Це лише сприятиме приведенню кримінально-правових санкцій у належний вид та вирішенню питання про їх логічне обґрунтування.

Таким чином, наявність подібних законопроектів лише позитивно буде відображатися на розвитку науки кримінального права, вдосконалення норм чинного КК, сприятиме гуманізації кримінальної відповідальності та зниженню офіційно визнаного рівня криміналізації суспільства лише за умови чіткого, правильного і логічно обумовленого їх розроблення.